

národní
úložiště
šedé
literatury

Přehled dělby kompetencí ve významných federativních státech

Grospič, Jiří; Matula, Miloš
1992

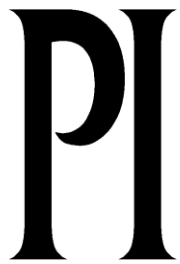
Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-189005>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 28.04.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní [nusl.cz](http://www.nusl.cz) .

Parlament České republiky

Kancelář Poslanecké sněmovny

Parlamentní institut

PŘEHLED DĚLBY KOMPETENCÍ VE VÝZNAMNÝCH FEDERATIVNÍCH STÁTECH

Informační studie č. 1.004

Zpracovali: JUDr. J. Grospič, CSc., JUDr. M. Matula, CSc.

leden 1992

PŘEHLED DĚLBY KOMPETENCÍ ve významných federativních státech

Tato expertiza obsahuje analýzu a přehled rozdělení kompetencí v nejvýznamnějších tradičních federativních státech, jejichž federativní uspořádání se v dlouhodobém historickém vývoji osvědčilo a je v nich spjato s účinně fungující demokracií a prosperující tržní ekonomikou.

Vedle celkové analýzy a celkových přehledů ústavní úpravy rozdělení kompetence v jednotlivých etablovaných a funkčních federacích uvádíme též podrobnější rozbor dělby kompetencí ve Švýcarské konfederaci a Spolkové republice Německo jako osvědčených vzorů federalismu na evropském kontinentě. Autoři jsou si vědomi omezených možností expertizy v rámci jejího rozsahu a krátkých časových možností k jejímu zpracování.

Expertizu zpracovali Dr. J. Grospič, CSc., a Dr. M. Malula, CSc., Ústav státu a práva ČSAV.

OBSAH:

Úvodní poznámka

- I. Základní rysy dělby kompetence mezi federací a její členské státy (jednotky)
- II. Přehled ústavní úpravy rozdělení kompetence mezi federací a její členské státy (jednotky)
- III. Závěrečné poznámky

PŘÍLOHA:

Podrobnější analýza dělby kompetence mezi federací a její členské státy (jednotky) ve Švýcarsku a SRN

Úvodní poznámka

Úvodem považujeme za potřebné poznamenat, že rozmanité vzory ústavního rozdělení kompetencí v západních federacích jsou významnou komponentou těchto federativních státních systémů, která zajišťuje významnou složku účinného institucionálního a právního mechanismu fungování těchto federací. Proto je vhodné předeslat několik poznámek o širších souvislostech dělby kompetencí ve federacích s celkovými politickými a ekonomickými souvislostmi funkčnosti a prosperity demokratických federací.

Základními systémovými rysy a příčinami efektivnosti demokratického federalismu jsou totiž zejména:

a) Federalismus je založen na občanské společnosti a pluritním politickém systému. Respektuje tento demokratický základ a institucionálně jej zprostředkovává v podmínkách složeného státu, tj. jak na úrovni federace, tak jejích členských států. Neklade federativní či etnický princip nad tyto demokratické základy státu.

b) Federalismus z ekonomického hlediska je založen na tržním hospodářství, neklade překážky jeho svobodnému rozvoji, naopak vytváří podmínky pro širší uplatňování jednotných pravidel pro fungování a rozvoj tržní ekonomiky. Podporuje rozvoj méně rozvinutých členských států a regionů, uplatnění jejich zájmů však neprosazuje proti efektivnímu rozvoji federace jako celku nebo širších společenství. Podporuje ekonomicky účinné a výhodné vztahy uvnitř federace i v mezinárodním měřítku.

c) Západní federalismus je součástí tradičních demokratických ústavních principů, které doplňuje a rozvíjí v podmínkách složeného státu. Princip dělby moci, který se v unitárních státech uplatňuje především v horizontální rovině, federace rozvíjí po vertikální linii dělbou moci mezi federálním centrem a subcentry členských států federace. Ve federacích se uskutečňuje princip právního státu, a to zejména federálním zákonodárstvím a federálními soudními a jinými institucemi, které zabezpečují jednotný režim záruk a ochrany individuálních práv občanů. Demokratický federalismus nepřipouští povyšování dílčích etnických či

regionálních zájmů nad práva a svobody občanů a nad demokracii občanské společnosti.

I. Základní rysy dělby kompetence mezi federací a její členské státy (jednotky)

Jádrem strukturálních vztahů ve federacích je dělba kompetence mezi federací - společný federální stát - a členské státy, členské jednotky (kantony, země) federace.

Dělba působnosti ve federaci je prostředkem a výrazem vertikální dělby moci jako příznačného rysu demokraticky organizovaného státu. Ústavněprávní vymezení kompetence je základem vztahů mezi federací a jejími členskými státy (jednotkami). Způsob rozdělení této kompetence a její míra (rozsah) v jednotlivých komponentách státní moci, moci zákonodárné, výkonné a soudní určuje obsah formy federace, stupeň centralizace a decentralizace státní moci ve vztazích federálního státu a členských států (jednotek) federace. Rozsah kompetence federace a jejich členských států (jednotek) se liší nejen mezi jednotlivými federacemi celkově, ale zejména v různém rozsahu zákonodárných a výkonných pravomocí federálních a republikových (kantonálních, zemských) orgánů.

Právním základem rozdělení kompetence ve federaci je federální ústava. Dělba kompetence mezi federací a republikami, zejména její konkretizace, podrobná úprava je také věcí běžného zákonodárství. Zvláštní význam tu mají zákony statutárního charakteru, zejména v oblasti státního rozpočtu a financí.

Vertikální dělba moci v demokratických federacích zároveň znamená, že státní moc federace i státní moc členských států je komplementární a vzájemně koordinovaná. Předpokládá, že jak federální orgány tak orgány členských států mají vlastní ústavně vymezenou pravomoc, přičemž federální orgány nejsou nadřazeny orgánům členských států. Výrazem toho je především zákonodárná moc federace i jejích členských jednotek, jíž federace i její subjekty svobodně disponují.

Z hlediska vertikální dělby moci ve federacích hovoříme o tom, že federaci je delegován členskými státy ústavou stanovený rozsah pravomoci, přičemž část pravomoci je federální ústavou rezervována členským státům federativního soustátí.

Kromě toho však demokratické federativní systémy dosahují v kompetenčním rozdělení tzv. konkurující pravomoci, konkurující kompetence. To znamená, že určitou část působnosti ústava nevyhraduje ani federaci ani jejím členským jednotkám, ale vymezuje určitý věcný okruh záležitostí, v nichž mohou vykonávat pravomoc jak federální orgány, tak orgány členských jednotek federace. V takovém případě zpravidla federální ústava obsahuje další kompetenční ustanovení, které zabraňují souběžné příslušnosti, a stanoví, které státní akty platí. Tak např. se stanoví při paralelní zákonodárné úpravě prioritě federálního zákona, tj. že pozdější federální zákon, přijatý v okruhu záležitostí konkurující kompetence, ruší předchozí platnou zákonnou úpravu členského státu federace.

Z hlediska horizontální dělby moci kompetenční uspořádání ve federaci se odlišuje v oblasti zákonodárné moci, výkonné moci a soudnictví. V tomto ohledu v každé federální ústavě je kompetenční dělba různým způsobem upravena. Např. tzv. základní zákonodárství může být svěřeno federaci, tzv. prováděcí zákonodárství, tj. právní regulace v oblasti uskutečňování základních zákonů může být svěřena členským jednotkám federace. Obdobně může být např. zásadně provádění federálního zákonodárství svěřeno členským jednotkám federace. Ve sféře výkonné moci se uplatňuje princip děleného provádění - federální správou a správou členských států ("dual government" v USA) nebo zásada provádění federálních zákonů administrativou členských jednotek (zemí v SRN), které přitom vykonávají vlastní správu, zprostředkovanou federální správou, popřípadě část federální správy na příkaz Spolku.

Různým způsobem může být rozdělena soudní pravomoc federace, včetně toho, že v centralizované federaci může být soudnictví zásadně svěřeno federaci.

Z legislativně technického hlediska se při vymezení federálních kompetencí a působnosti členských jednotek federace zpravidla používá kombinace generálních ústavních klausulí s enumerací konkrétních kompetenčních záležitostí. Generální klausule může být formulována buď pozitivně - tím, že určitý okruh kompetence je všeobecně svěřen federaci nebo členskému státu (jednotce), nebo negativně jako tzv. zbytková klausule. Takovou typickou zbytkovou klausulí je čl. 15 odst. 1 Ústavy Rakouské spolkové republiky, který stanoví, že pokud spolková ústava nezařadí danou věc určitým způsobem do kompetence zákonodárné nebo výkonné moci

Spolkové republiky, patří tato věc do samostatné kompetence zemí.

Rovněž enumerační technika při stanovení federální kompetence nebo kompetence členské jednotky federace může být uplatněna taxativním nebo exemplifikačním způsobem.

Rozdělení kompetencí ve federaci je především předmětem federální ústavy, resp. federálních ústavních zákonů. Na základě federální ústavy je dotvářeno běžnými zákony, také ovšem judikaturou ústavních soudů, jak o tom svědčí historicky nejstarší ústavní jurisdikce Nejvyššího soudu USA. Závažnější posuny v dělbě kompetence ovšem musí být řešeny změnou federální ústavy, která však vyžaduje kvalifikovaný souhlas členských států (jednotek) federace, popřípadě jejich většiny.

Jak ukazuje historická zkušenost ústavněprávní jurisdikce Nejvyššího soudu USA jako vrcholné soudní instance vykládat federální ústavu, federální zákony, ústavy a zákony jednotlivých států (Federal Judicial Review), má tato federální ústavní jurisdikce významný vliv na utváření kompetenčních vztahů mezi federací a jednotlivými státy. V USA se vychází z takové koncepce ústavy, v níž je pojímána jako nedílný komplex ústavních ustanovení a soudních rozhodnutí ústavněprávního charakteru, která mají stejný význam jako vlastní text ústavy. Předpoklady pro uplatnění ústavněprávní jurisdikce Nejvyššího soudu jsou obsaženy v Ústavě Spojených států. Obecná vymezení pravomocí federace a států ve sféře "mezistátního obchodu", "obecného blahobytu", "zákonů nutných a vhodných k uskutečňování ústavních pravomocí", které v době svého vzniku byly jistým kompromisním vyjádřením rozporů mezi federovanými státy, se staly právním základem pro uplatnění tzv. skrytých pravomocí, kdy judikáty Nejvyššího soudu USA se rozšiřují soudním výkladem příslušných ústavních ustanovení pravomocí federace (např. v oblasti bank, pošt).

Ve federacích dochází ke kompetenčním sporům. Rozhodování těchto ústavních sporů je vyhrazeno ústavním soudům, což je zároveň též ústrojnou součástí koncepce právního státu. Rozhodnutí ústavních (či nejvyšších) soudů v těchto věcech je závazným výkladem ústavy, jímž se zpřesňují ústavní kompetenční ustanovení.

Způsob ústavního, případně navazujícího zákonodárného, vymezení dělby kompetence mezi federací a její členské státy (jednotky) se v každém federativním zřízení odlišují.

Ústavy členských států federací respektují dělbu kompetencí mezi federací a jejími členskými státy (jednotkami). Kompetenční ustanovení ústav členských jednotek federací, pokud jsou v nich obsažena, vycházejí z federálních ústavních kompetenčních norem. Základní kompetenční ustanovení v tomto ohledu obsahuje ve Švýcarské konfederaci čl. 3 federální ústavy: "Kantony jsou suverénní, pokud jejich suverenita není omezena spolkovou ústavou a vykonávají jako takové všechna práva, která nejsou přenesena na spolkovou moc." Tomu pak odpovídá ustanovení kantonální ústavy (např. kantonu Freiburg, čl. 45), která mj. stanoví, že mezi působnosti náležející vrcholnému zastupitelskému sboru kantonu přísluší "vykonávat všechny části suverénního práva, které nejsou výslovně kantonální ústavou přeneseny na jiné orgány". Obdobně je to řešeno i v jiných kantonálních ústavách. Analogické ustanovení čl. 44 kantonu Wallis např. kromě toho v návaznosti na spolkovou ústavu stanoví, že nejvyšší zastupitelský orgán kantonu vykonává kompetence, svěřené kantonům v čl. 86, 89 a 93 spolkové ústavy.

Konečně je potřebné v této úvodní části ještě zdůraznit, že zvláštní kompetence přísluší členským státům (jednotkám) federace při přijímání, resp. při změně federální ústavy. V klasické podobě je to uplatněno v Ústavě Spojených států a v Ústavě Švýcarské konfederace, kde jim přísluší rovnocenná ústavodárná pravomoc s nejvyšším zákonodárným orgánem federace.

Podle Ústavy USA změna federální ústavy podléhá ústavně přesně vymezené proceduře. Změnu federální ústavy mohou navrhnout

- a) buď dvě třetiny členů Kongresu
- b) nebo konvent zástupců jednotlivých států, požádají-li dvě třetiny zákonodárných sborů jednotlivých států o jeho svolání Kongresem. O způsobu ratifikace změny ústavy rozhoduje většina členů Kongresu.

Kvalifikovaná většina tří čtvrtin zákonodárných sborů států nebo tří čtvrtin konventů jednotlivých států je ústavní podmínkou platnosti ústavního dodatku. Ratifikační klausule v některých případech je u jednotlivých doplňků ústavy časově omezena (např. doplněk ústavy - článek XXII) byl podmíněn tím, že bude ratifikován třemi čtvrtinami zákonodárných sborů

jednotlivých států do sedmi let od jeho předání státům Kongresem.

Pro změny federální ústavy stanoví platná švýcarská ústava specifický postup v čl. 118 - 123.

Rozlišuje se celková (úplná) revize ústavy (Totalrevision) a částečná (dílčí) revize ústavy (Partialrevision). Celková revize ústavy je obligatorně formou spolkového zákona, dílčí revize ústavy může být provedena buď formou lidového hlasování nebo formou spolkového zákona.

Švýcarské ústavní právo se v tomto ohledu vyznačuje rigiditou ústavy. Proces změny ústavy je složitý a poskytuje tak procedurální oporu stabilitě švýcarské federální ústavy. To se týká zejména celkové revize ústavy. Nesouhlasí-li některá z komor Spolkového shromáždění s návrhem celkové revize ústavy nebo 100 tis. oprávněných občanů o takovou úplnou revizi spolkové ústavy žádá, je nutné nejprve předložit vůbec referendum otázku, zda má být celková revize uskutečněna. Jestliže se většina hlasujících občanů vysloví pro celkovou revizi ústavy, pak je nutno nově zvolit obě sněmovny federálního parlamentu jako předpoklad uskutečnění této revize.

U dílčí revize ústavy záleží na tom, zda referendum je hlasováním o všeobecném podnětu nebo o vypracovaném legislativním návrhu. Jestliže je schválen referendem všeobecný podnět k dílčí revizi ústavy, pak přísluší sněmovnám vypracovat ve smyslu tohoto všeobecného podnětu vlastní legislativní návrh a předložit jej lidu a kantonům k přijetí nebo zamítnutí. Jestliže sněmovny s dílčí revizí ústavy nesouhlasí, je opět třeba předložit záležitost k rozhodnutí referendem. Rovněž jde-li o vypracovaný návrh dílčí ústavní změny na základě lidové iniciativy, je potřebné, aby Spolkové shromáždění, souhlasí-li s návrhem ústavní změny, předložilo ji lidu a kantonům k referendu. Úplná nebo dílčí změna federální ústavy vyžaduje ke své platnosti přijetí většinou občanů v referendu a většinou kantonů.

Ještě složitější případ nastává, jestliže se Spolkové shromáždění usnese o protinávruhu ústavní změny. Podrobnou úpravu procedurálních postupů při lidové iniciativě a referendech o změně ústavy stanoví spolkový zákon.

Pro změnu federální ústavy SRN stanoví pravidla čl. 79 ústavy. Určuje především, že ústava jako základní zákon státu může být změněna jen zákonem, který výslovně mění nebo

doplňuje text ústavy. K jeho přijetí je nezbytný souhlas dvou třetin členů Spolkového sněmu i dvou třetin hlasů Spolkové rady. Tím je - ovšem nepřímo - zajištěna i účast členských subjektů německé federace na uskutečňování ústavodárné pravomoci. V témže ústavním ustanovení se považuje "zásadní spolupůsobení zemí při zákonodárství" za součást nedotknutelného demokratického základu ústavy SRN, jehož změna jak se v něm výslovně stanoví, je nepřípustná.

Základem ústavního rozdělení kompetencí ve federacích je dělba zákonodárné pravomoci mezi federací a její členské jednotky. Proto na tyto otázky se koncentrují přehledy ústavněprávní dělby kompetence v jednotlivých federacích v dalším oddíle.

II. Přehled ústavní úpravy rozdělení kompetence mezi federaci a její členské státy (jednotky)

ŠVÝCARSKÁ FEDERACE

Pravomoci svěřené Federaci

právo vypovídat válku a uzavírat mír

uzavírat mezinárodní smlouvy, zejména celní a obchodní

právo zasáhnout, je-li ohrožena bezpečnost Švýcarska

zákonodárství o armádě, vojenský výcvik a výzbroj

zákonodárství o náhradě škody kantonům za vojenská cvičení

právo zřizovat v zájmu celé země nebo její velké části veřejná díla

spolkové zákonodárství o vyvlastnění a náhradě za ně

právo Spolkového sněmu zakázat zřízení veřejných děl, která poškozují vojenské zájmy Spolku

podpora pěstování obilí a zásobování z vlastních zdrojů

ochrana zájmů spotřebitelů mouky a chleba

opatření k řízení dovozu mouky

celní poplatky

vrchní dozor nad vodní a lesní policií

ochrana vodních děl a lesů

dozor nad využitím vodních sil

udělování vodních koncesí

zákonodárství o vedení a prodeji elektrické energie

zákonodárství o lodní dopravě

zákonodárství o myslivosti a rybolovu

zákonodárství o stavbě a provozu železnic
zřizování vysokých škol
právo zavádět dovozní a vývozní cla
vydávání předpisů o provozování obchodu a řemesel a
opatření k podpoře jednotlivých odvětví hospodářství nebo povolání
zákonodárství o svépomocných hospodářských organizacích
úprava bankovníctví
opatření proti krizím a nezaměstnanosti
zákonodárství o výrobě, prodeji a zdanění lihu
zákonná úprava dokladů k provozování vědeckých povolání
předpisy o pracovní době a ochraně zdraví a bezpečnosti při práci
zákonodárství o pojišťovnictví a vystěhovaleckých agenturách
zákonná úprava nemocenského a úrazového pojištění
správní předpisy ve věcech pracovněprávních, mzdových, odborné přípravy,
zákonná úprava starobního a invalidního pojištění, mateřského pojištění, rodinných
vyrovnávacích pokladen
úprava podpory bytové výstavby,
záležitosti pošt a telegrafů,
vrchní dozor nad silnicemi a mosty federálního významu,
předpisy o motorových vozidlech,
zákonodárství o letectví,
emise bankovek a peněžních poukázek,
stanovení měr a vah,
udělování koncesí na výrobu a prodej zbraní,
daň z tabáku,
zákonodárství o švýcarském státním občanství,
zákonodárství ve věcech trestního zákonodárství,
občanskoprávní zákonodárství,

zákonodárství v oblasti obchodního a směnečného práva, konkursního práva, vynálezeckého práva, trestního práva, o vydání obžalovaného z jednoho kantonu druhému, stanovení občanských práv pro bezdomovce, o zamezení přenosným nemocem lidí a zvířat, zákonná úprava obchodu s potravinami a poživatinami, obchodu s ostatním spotřebním zbožím z hlediska ochrany zdraví, zákonodárství o pobytu cizinců, rozhodování v konečné instanci o povolení pro usídlení, azylu, právo vypovědět ze švýcarského území cizince ohrožujícího vnitřní nebo vnější bezpečnost Spolku, zákonodárství o volbách do Národní rady a o organizaci a způsobu volby spolkových úřadů, zákonodárství o lidovém hlasování ve federálních záležitostech, zákonodárství o organizaci a působnosti Spolkového správního soudu a disciplinárního soudnictví, o organizaci a kompetenci Spolkového soudu.

Pravomoci svěřené kantonům

kantony vykonávají všechna práva, která nejsou přenesena na spolkovou moc
jmenování a povyšování důstojníků vojenských oddílů kantonů
poplatky a odvody na využívání vodních sil a jejich zákonná úprava
organizace, řízení a dozor nad základním školstvím
zákonodárství federace ve věcech regulace obchodu řemesel a regulace hospodářství a pracovních sil,
je z ústavy povinno přenášet na kantony provádění federálních zákonů,
zákonodárství o drobné výrobě lihovin a obchodu s nimi
vydávání stavebně policejních předpisů
provádění zákonů ve věcech měř a vah

zákonodárství ve věcech organizace soudů a soudního řízení

Pravomoci, které mohou kantony vykonávat se souhlasem federace

právo uzavírat dohody mezi kantony o věcech zákonodárství, soudnictví a správy
právo kantonů uzavírat ve výjimečných případech se zahraničím dohody týkající se státního, hospodářství, dopravy a policie,
právo vstupovat v přímý styk s podřízenými úřady cizího státu ve výše uvedených věcech
kantonální zákony o pobytu a hlasovacím právem občanů podléhající schválení Spolkové rady

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO

Pravomoci svěřené federaci

Federaci je výlučně svěřeno zákonodárství ve věcech:
zahraničních, obrany včetně ochrany civilního obyvatelstva,
státního občanství federace,
pobytu, pasů, migrace a vydávání osob,
měny, peněžnictví, mincovnictví, měr a vah, stanovení času jednoty celního a obchodního území,
obchodních a platebních smluv, volnosti výměny zboží, zbožího a platebního styku s cizinou včetně celní a hraniční ochrany,
spolkových železnic a letecké dopravy,

pošt a telekomunikací,

právních poměrů veřejných zeměstnanců Spolku právní ochrany živností, autorského a nakladatelského práva,

spolupráce Spolku a zemí v rámci kriminální policie a ochrany demokratického zřízení a bezpečnosti Spolku a země (ústavní ochrana),

zřízení spolkového úřadu kriminální policie a mezinárodního potírání zločinnosti.

Federace je oprávněna dále za ústavních předpokladů pro konkurující zákonodárství vydávat rámcové předpisy o právních poměrech veřejných zaměstnanců zemí, obcí a jiných veřejnoprávních korporací, o všeobecných zásadách vysokého školství, všeobecných právních poměrech tisku a filmu, o myslivosti, ochraně přírody a péči o krajinu, rozdělení půdy, využití prostoru a hospodaření s vodou, ohlašování a průkazech.

Federace řídí ve vlastní správě a vlastní správní soustavou zahraniční službu, spolkovou finanční správu, spolkové dráhy, spolkovou poštu a správu spolkových vodních cest a plavby.

Spolkovým zákonem mohou být zřízeny spolkové úřady na ochranu hranic, ústředny pro policejní a informační službu pro účely ústavní ochrany a pro kriminální policii.

Spolkové zákony mohou pro věci patřící do zákonodárství federace zřídit samostaatné spolkové vyšší úřady a nové spolkové korporace a ústavy veřejného práva.

Správa spolkové branné moci je řízena jako vlastní spolková správa s vlastní správní soustavou, to se týká též správy letecké dopravy.

Měnovou a cedulovou banku zřizuje Spolek jako federální instituci.

Federace je vlastníkem spolkových vodních cest a spravuje je vlastními orgány.

Federace je vlastníkem dosavadních říšských dálnic a silnic. Z pověření Spolku je spravují příslušné samosprávné korporace, může je však na žádost země převzít do vlastní správy federace.

Pravomoci svěřené zemím

Země mají tzv. residuální zákonodárnou pravomoc, tj. mohou vydávat zákony ve všech věcech,

pokud nejsou ústavou vyhrazeny federaci,
země jsou oprávněny v oblasti tzv. výlučného zákonodárství federace vydávat zákony jen na základě výslovného zmocnění federálním zákonem,
v oblasti konkurujícího zákonodárství jsou země oprávněny vydávat zákony od vydání příslušných federálních zákonů;
země v zásadě provádějí spolkové zákony jako vlastní záležitost a v této souvislosti stanoví zaměření úřadů a správní řízení,
provádějí-li země federální zákony na příkaz Spolku, jsou země k tomu oprávněny zřizovat úřady, pokud spolkové zákony se souhlasem Spolkové rady nestanoví jinak.

Konkurující zákonodárství

V této oblasti federace je oprávněna vydávat zákony v oborech:
občanského práva, trestního práva a výkonu trestu,
soudní organizace, řízení před soudy, advokacie, notářství a právního poradenství,
osobního statutu sdružovacího a shromažďovacího práva,
práva pobytu a naturalizace cizinců,
zbraní a střeliva,
ochrany německých kulturních statků,
záležitostí uprchlíků a bezdomovců,
veřejné péče,
státní příslušnosti v zemích,
válečných škod a jejich nápravy,
péče o válečné poškozence a pozůstalé, válečných hrobů a hrobů obětí války a vlády násilí,
hospodářského práva,

výroby a použití jaderné energie k mírovým účelům,
pracovního práva a sociálního pojištění, úpravy pomoci při vzdělání a podpory vědeckého výzkumu,
vyvlastnění,
převedení půdy a pozemků, přírodního bohatství a výrobních prostředků do společenského vlastnictví nebo jiných forem společného hospodaření, ochrany před zneužitím hospodářského postavení, podpora zemědělské a lesní výroby, zajištění výživy, dovozu a vývozu zemědělských a lesních výrobků,
rybolovu a ochrany pobřeží,
obchodu nemovitostmi, pozemkového práva a zemědělských pachtů, bytové péče, osidlování a budování sídlišť,
opatření proti obecně nebezpečným a nakažlivým nemocem lidí a zvířat, přístupu k lékařským a zdravotnickým povoláním a živnostem, styků s léky, narkotiky a jedy, hospodářského zajištění nemocnic a úpravy léčebné péče v nich,
ochrany při zacházení s potravinami, poživatinami, spotřebními předměty, krmivly, zemědělským a lesním osivem a sazenicemi, ochrany stromů a rostlin před nemocemi a škůdci, ochrany zvěře,
námořní plavby, vnitrozemské plavby a povětrnostní služby, silniční dopravy, motorismu a stavby a udržování silnic dálkové dopravy, vybírání a rozdělování poplatků za užívání veřejných silnic, kolejových drah,
odstraňování odpadků, udržování čistoty ovzduší a boje proti hluku.
odměňování a zaopatřování veřejných zaměstnanců a soudců zemí.

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

Přehled dělby kompetencí:

Pravomoci svěřené federaci

Zahraniční věci, uzavírání mezinárodních smluv.

Národní obrana, povolávání a udržování vojsk.

Vydávat předpisy při řízení a organizaci ozbrojených sil pozemních i námořních.

Vyhlašovat válku, udílet povolení k zajímání lodí a odvetným opatřením na moři, stanovit předpisy o kořisti a zajetí na zemi i vodě.

Zřizovat a udržovat loďstvo.

Ukládat a vybírat daně, cla, dávky a poplatky do federálního rozpočtu, zajišťovat jejich jednotnost na celém území Spojených států.

Uzavírat půjčky na účet Spojených států.

Řídit zahraniční obchod a obchod mezi jednotlivými státy federace.

Emise peněz, stanovení hodnoty měny, domácího i zahraničního kursu.

Stanovit tresty za padělání měny i státních dluhopisů Spojených států.

Stanovit jednotné konkursní právo na celém území Spojených států.

Stanovit míry a váhy.

Zřizovat poštovní úřady a poštovní cesty.

Podporovat vědecký pokrok a rozvoj užitečných umění a zabezpečovat autorům a vynálezům na určitou dobu výhradní právo k jejich dílům a vynálezům.

Zřizovat soudy podřízené Nejvyššímu soudu Spojených států.

Pečovat o organizaci, výzbroj a kázeň milice a vrchní velitelství těch sil milice, které jsou ve

službách celé Unie.

Vykonávat výlučné zákonodárství nad obvodem, který se po odstoupení příslušného území jednotlivými státy a jeho převzetím ze strany Kongresu stane sídlem vlády Spojených států; vykonávat stejnou pravomoc nad všemi místy, která byla zakoupena Spojenými státy se souhlasem zákonodárného sboru za účelem budování obranných a jiných zařízení.

Stanovit jednotná pravidla pro přistěhovalectví a naturalizaci.

Přejít nových států a správa teritorií.

Pro určení federálních kompetencí Spojených států platí dále významná generální ústavní klauzule čl. I oddílu 8 Ústavy Spojených států, která federaci svěřuje vydávat "všechny zákony nutné a vhodné k uskutečňování shora uvedených pravomocí a všech ostatních pravomocí, propůjčených touto ústavou vládě Spojených států, jejím departementům nebo úředníkům." Toto ustanovení americké ústavy se považuje za ústavní základ tzv. skrytých pravomocí (implied powers), z něhož vychází ústavněprávní jurisdikce Nejvyššího soudu Spojených států.

Pravomoci svěřené jednotlivým státům Unie

Vnitrostátní obchod.

Průmysl.

Zemědělství.

Školství.

Silnice a dálnice.

Veřejné služby.

Občanské právo.

Dědické právo.

Rodinné právo.

Pozemková držba.

Regulace povolání.

Pracovní zákonodárství a pracovní normy.

Sociální podpory.

Volby a volební právo.

Místní správa.

Právo států jmenovat důstojníky milice a vést výcvik milice podle předpisů stanovených

Kongresem.

Pro ústavní vymezení pravomoci jednotlivých států jsou příznačné i určité ústavní omezení jejich pravomocí: zejména uzavírat mezinárodní smlouvy, porušovat smluvní závazky, angažovat se ve válce, porušovat rovnost volebního práva, odmítat rovnou ochranu práva.

Konkurující pravomoci

Daně.

Vyvlastnění soukromého vlastnictví pro veřejné účely za odpovídající náhradu majiteli.

Pravomoci ve sféře státní správy, zejména v oblastech bezpečnosti, ochrany veřejného zdraví, morálky a veřejných sociálních služeb.

Poznámka:

Pro výkon zákonodárné pravomoci stanoví americká ústava demokratické zásady právního státu, jimiž jsou zejména zákaz zákonů, jimiž se odsuzuje za trestný čin bez soudního projednávání (bill of attainder), princip, podle něhož nelze jednotlivce zbavit života, svobody nebo vlastnictví bez řádného soudního projednání, dodržujícího všechny zákonné podmínky (due process of law), jakož i zákaz retroaktivních zákonů.

KANADA

Přehled dělby zákonodárné pravomoci:

Výlučná zákonodárná kompetence federace

Do výlučné zákonodárné působnosti Parlamentu Kanady patří:

Veřejný dluh a vlastnictví.

Úprava obchodu a podnikání.

Pojištění nezaměstnaných.

Emise peněz, systém a způsob zdanění.

Půjčování peněz a veřejný úvěr.

Poštovní služba.

Sčítání obyvatelstva a statistika.

Milice, vojenská a námořní služba a obrana.

Stanovení a péče o platy a požitky civilních a jiných úředníků kanadské vlády.

Světelné signály, bóje, majáky.

Navigace a námořní doprava.

Karanténa a zřizování a udržování námořních nemocnic.

Pobřežní a vnitrozemské rybářství.

Trajekty mezi provincií a některou britskou nebo cizí zemí nebo mezi dvěma provinciemi.

Měna a ražba mincí.

Bankovníctví, zakládání bank a vydávání bankovek.

Spořitelny.

Váhy a míry.

Směnky a šeky.

Nároky.

Zákonné pohledávky.

Konkurs a platební neschopnost.

Objevy a patenty vynálezů.

Autorské právo.

Indiáni a území vyhrazené Indiánům.

Naturalizace a cizinci.

Manželství a rozvod.

Trestní právo, s výjimkou zřizování trestních soudů, včetně trestního řízení.

Zřizování, udržování a správa věznic.

Záležitosti, které jsou výslovně vyňaty z výpočtu věcí svěřených ústavou výlučně zákonodárným orgánům provincií.

Platná Ústava Kanady dále obsahuje tyto generální klauzule důležité pro rozsah federální zákonodárné kompetence:

Takové záležitosti, které patří mezi záležitosti vypočtené v tomto článku^{x)} nesmějí být považovány za místní nebo soukromé povahy obsažené ve výpočtu záležitostí vyhrazených výlučně zákonodárným orgánům provincií.

^{x)} viz výše uvedený výpočet federálních zákonodárných kompetencí

Výlučné pravomoci provinčních zákonodárných sborů

Tyto pravomoci uskutečňují zákonodárné orgány provincií ve věcech:

Přímé daně v provincii k získání příjmů pro účely provincie.

Půjčky peněz výhradně na úvěr provincie.

Zřizování a ustanovování provinčních úřadů a jmenování a placení provinčních úředníků.

Správa a prodej veřejných pozemků patřících provincii a stromů a lesů na nich.

Zřizování, udržování a správa veřejných a nápravných zařízení v provinciích a pro jejich potřebu.

Zřizování, udržování a správa nemocnic, útulků, dobročinných ústavů, charitativních zařízení v provincii a pro její potřebu, jakož i jiných než námořních nemocnic.

Komunální zařízení v provincii.

Obchodní, výčepní, restaurační, dražební a jiné licence pro zvýšení příjmů pro provinční, místní a municipální účely.

Místní práce a podnikání kromě těchto druhů, které jsou vyhrazeny federaci:

a) dopravní linky paroplavby nebo jiných lodí, kanálů, telegrafu a jiných prací a podnikání spojujících provincii s jinou provincií nebo jinými provinciemi nebo které přesahují hranice provincie;

b) dopravní linky paroplavby mezi provincií a britskou nebo cizí zemí;

c) práce, které, ačkoliv jsou zcela umístěny v provincii, jsou před jejich nebo po jejich provedení deklarovány Parlamentem Kanady jako práce ve prospěch Kanady nebo ve prospěch dvou nebo více provincií.

Spojení společností k provinčním účelům.

Svatební obřady v provincii.

Vlastnictví a občanská práva v provincii.

Správa soudnictví a provincií včetně zřizování, udržování a organizace provinčních soudů pro občanskou i trestní juristiku včetně procesního práva v občanských věcech těchto soudů.

Zavedení trestání pokutami, peněžních trestů nebo trestů odnětí svobody k vynutitelnosti zákona provincie, přijatého v oblasti záležitostí spadajících do záležitostí vypočtených v tomto oddíle.

Všeobecně všechny věci pouze místního nebo soukromého charakteru v provincii.

Dále do provinční zákonodárné pravomoci náleží zákonodárství v oblasti neobnovitelných přírodních zdrojů, lesů a elektrické energie (těžba, ochrana, správa, export).

Konkurující zákonodárství

Provinční zákony však nesmějí cenami exportovaných zdrojů diskriminovat ostatní části Kanady. Jestliže se v těchto věcech dostane zákon provincie do rozporu se zákonem Parlamentu Kanady, má celostátní zákon přednost. V těchto záležitostech se tak uplatňuje konkurující zákonodárná kompetence.

Zákony provincií, které zvyšují zdanění ve vztahu k neobnovitelným přírodním zdrojům a těžbě dřeva, jakož i výroby elektřiny, nesmějí znevýhodňovat export těchto zdrojů do jiných částí Kanady.

Do konkurujícího zákonodárství možno zařadit též provinční zákony v oblasti školství, u nichž ústava stanoví, že musí zachovávat rovnoprávnost občanů ze všech hledisek, zejména rovnoprávné postavení římsko-katolického a protestantského školství a zajišťuje z tohoto hlediska v provinciích ochranu menšin. K ochraně rovnoprávnosti občanů a práv menšin ve školství je Parlament Kanady ústavně zmocněn vydávat federální zákony.

Do konkurujícího zákonodárství dále patří zákonodárství v oblasti vlastnictví, občanských práv a soudního řízení. V těchto věcech je Parlament Kanady oprávněn svými zákony zajišťovat jednotu zákonů v provinciích Ontário, Nové Skotsko a Nový Brunšvik. Pokud však ustanovení Parlamentu Kanady k jednotě práva v těchto věcech bude změněno zákonem provincie pozbývá platnosti. Obdobně do konkurujícího zákonodárství patří federální

zákonodárství v oblasti důchodového zabezpečení a státních podpor, avšak federální zákony v těchto věcech nemají vliv na platnost provinčních zákonů ve stejných záležitostech.

Konečně do sféry konkurujícího zákonodárství patří zákony o zemědělství v provinciích a o přistěhovalectví do provincií. V těchto věcech Parlament Kanady je oprávněn čas od času přijmout zákony pro všechny nebo některé provincie. V takovém případě provinční zákony v těchto věcech zůstávají v platnosti jen pokud neodporují federálním zákonům.

III. ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY

Z komparace ústavní dělby kompetencí mezi federací a její součástí ve významných demokratických federacích vyplývají některé závěry pro optimální rozsah federálních kompetencí na jedné straně a kompetencí členských států (zemí) na straně druhé. Vzhledem ke geopolitické poloze ČSFR i ústavněprávním tradicím Československa je přitom třeba akcentovat pro československou federaci význam zkušeností evropského federalismu.

Pro tvorbu federální ústavy není podstatné řešení legislativně technické problematiky způsobu vymezení federálních a republikových kompetencí v zákonodárství, v oblasti výkonné moci a moci soudní, ale specifický význam tu má stanovení optimálního rozsahu kompetence federace. Z tohoto hlediska lze nezbytný ústavní základ působnosti federace charakterizovat takto:

zahraniční věci, uzavírání mezinárodních smluv mezi federací a cizími státy, vztahy k mezinárodním organizacím, zejména Evropským společenstvím;

ochrana státu a řízení ozbrojených sil, bezpečnost státu a ochrana jeho demokratického zřízení, řízení zpravodajských služeb, koordinace boje proti kriminalitě, organizace a řízení federálních policejních sborů;

ochrana hranic, pasové záležitosti, migrace obyvatelstva, udělování azylu, naturalizace, vydávání a vyhoštění osob;

celnictví, zajišťování jednoty celního a obchodního území, obchodních a platebních sluv a styku s cizinou, celní ochrana;

široký rozsah federálního zákonodárství, zejména zákonodárné zajištění jednotného právního statutu základních lidských a občanských práv, zabezpečení jednotné úpravy občanského práva, trestního práva, výkonu trestu, soudního řízení, státního občanství, pracovního práva, práva sociálního zabezpečení, ochrany životního prostředí, výroby a použití jaderné energie, pozemkového práva a obchodu s nemovitostmi, územního plánování a ve věcech zbraní a střeliva;

měna, peněžnictví, zejména emisí a cedulová banka;

zákonodárství a správa zajišťující jednotná pravidla tržní ekonomiky uvnitř federace i navenek, zejména peněžní, úvěrovou, burzovní a bankovní soustavu, obchodní a živnostenské právo, průmyslová práva, patenty a vynálezy, jednotné míry a váhy;

jednotný daňový systém federace, jednotná rozpočtová pravidla a jednotná regulace pro podporu investic, hospodářského růstu a meziregionálního vyrovnávání v rámci federace; zákonodárství a správa ve věcech železniční, letecké a námořní dopravy, pošt a telekomunikací.

Výše uvedený soubor základních ústavních kompetencí federace je ověřen dlouhodobým vývojem a efektivním fungováním demokratických federací, jmenovitě poválečným vývojem západoevropských federací, který se plně projevil v jejich trvalé politické, hospodářské a kulturní prosperitě.

Případná zužování kompetencí federace proti výše uvedenému osvědčenému modelu by mělo za následek riziko disfunkčnosti federace, které by bylo zvláště nebezpečné v oblasti zabezpečování jednotných pravidel pro fungování tržní ekonomiky.

Moderní federativní myšlení se zakládá na kooperativním federalismu, na vzájemné spolupráci federace a jejich členských součástí. Nesměřuje k oddělování a separaci členských jednotek federace, ale k jejich vzájemné kooperaci a jejich součinnosti s federálním centrem. K prohlubování jejich součinnosti ve společném zájmu je využíváno všech politických i právních prostředků, mj. i smluvních vztahů mezi členskými jednotkami navzájem a mezi nimi a federací.

Moderní federativní systém je plně otevřen sdružování v širších mezinárodních kontextech, v Evropě především ve vztahu k Evropským společenstvím.

Švýcarsko

Charakteristické rysy švýcarské ústavní úpravy dělby kompetence ve federaci představují existence velkého rozsahu otázek, do nichž ingeruje federace, existence jasně zakotvených kompetencí zemí i v oborech klasicky spadajících do kompetence federace (vnější vztahy, obrana), přednost a zejména vysoká míra konkrétnosti ústavní regulace, jež neurčuje dělbu kompetence podle oborů, nýbrž přesným určením kompetencí v jednotlivých otázkách.

Dělba kompetence ve federaci je součástí ústavního modelu vztahů mezi federací a členskými státy, který vychází ve Švýcarsku z původní suverenity kantonů, disponujících v tomto smyslu všemi právy, jež kantony samy nepřenesly na spolek. Kantony jsou povinny žádat pro své ústavy ručení spolku. Spolek převezme toto ručení, pokud jsou splněny tři podmínky:

- a) ústava kantonů neobsahuje předpisy odporující spolkové ústavě;
- b) ústava kantonu zajišťuje výkon politických práv republikánskými (reprezentativními nebo demokratickými) formami;
- c) ústava je přijímána lidem a může být změněna, pokud to požaduje absolutní většina občanů. Uvedená úprava ukazuje, že i v oblastech náležejících do kompetence kantonů se musí tyto kantony řídit určitými požadavky stanovenými ústavou spolku.

V oblasti vnějších vztahů má pouze spolek právo vyhlášovat válku a uzavírat mír, uzavírat svazky a mezistátní smlouvy, zejména celní a obchodní smlouvy. Úřední styk mezi kantony a zahraničními vládami musí být zprostředkován Spolkovou radou. Kantony však mohou uzavírat smlouvy o v ústavě uvedených vybraných otázkách přímo se zahraničními subjekty, pokud neobsahují nic, co by bylo v rozporu s právy jiných kantonů nebo se spolkem. V těchto věcech mohou také kantony jednat přímo s úřady zahraničních států.

Ústavní regulace kompetence v oblasti obrany se opírá o součinnost spolku a kantonů. Situace Švýcarska v oblasti obrany je ovšem specifická a event. využití švýcarské ústavní

úpravy jako inspirace pro ústavní řešení v ČSFR by vyžadovalo zvlášť pečlivé zkoumání v každé konkrétní otázce.

Podle švýcarské spolkové ústavy nesmí spolek vydržovat stálé vojsko. Spolkové vojsko se skládá jednak z vojenských sborů jednotlivých kantonů, jednak ze Švýcarů povinných vojenskou službou, nepříslušejících však vojenským sborům kantonů. V době nebezpečí má spolek výlučné a bezprostřední právo disponovat také všemi kantonálními vojsky, která nejsou včleněna do spolkového vojska. Jinak kantony disponují zbrojními silami své oblasti, pokud nejsou v tomto směru omezeny ústavními nebo zákonnými ustanoveními spolku. Spolková ústava přesně upravuje také povinnosti kantonů při vnějším napadení jejich území včetně povinnosti informovat neprodleně orgány spolku a právo kantonu vyžadovat v takovém případě pomoc od jiných kantonů ještě dříve, než mohou být přijata potřebná opatření ze strany spolku.

Pokud to odporuje vojenským důvodům, mají být vojenské sbory sestaveny z mužstva příslušných kantonů. S respektováním spolkem vydaných obecných předpisů přísluší kantonům také určování struktury jejich vojenských sborů, péče o udržování jejich stavu a jmenování a povyšování důstojníků. Spolek má právo převzít k využití nebo do vlastnictví budovy určené k vojenským účelům a prostory, jež jsou pro takové účely k dispozici, avšak za náhradu stanovenou spolkovým zákonodárstvím. Ošacení a vyzbrojení vojska a péče o jeho výživu je věcí kantonů. Spolek však poskytuje kantonům náhradu příslušných nákladů podle jím stanovených norem. Zákonodárství o vojenských a zbrojních věcech a o vojenském vyučování přísluší spolku. Výkon těchto zákonů přísluší v mezích spolkového zákonodárství a při dozoru spolku kantonům. Toto ustanovení je základní pro vymezení kompetence spolku a kantonů ve vojenských otázkách, neboť ostatní výše uvedená konkrétní pravidla vycházejí z jeho ducha. Kompetence spolku a kantonů v oblasti obrany zde byly rozvedeny poněkud podrobněji, než uvnitř zemí, neboť ve Švýcarsku existují v této sféře zvlášť rozsáhlé kompetenční vazby mezi spolkem a kantony, tj. federací a zemskými státy.

Existence vlastních ozbrojených sil kantonů vyžaduje vyloučení možnosti využít těchto ozbrojených sil v případných mezikantonálních sporech, i když v dnešním Švýcarsku jde spíše jen o teoretickou otázku. Spolková ústava skutečně také výslovně zakazuje jakoukoliv

svépomoc kantonů v uvedeném směru.

Ústava spolku upravuje rovněž součinnost spolku a kantonů při narušení vnitřního pořádku. Zásadně se přitom vychází především z iniciativy příslušného kantonu, jenž může v naléhavých případech požádat bezprostředně o pomoc i jiné kantony. Kanton má však povinnost informovat o tom ihned Spolkovou radu. Dožádané kantony mají povinnost pomoc poskytnout. Spolková ústava stanoví také podmínky pro intervenci spolku k udržení vnitřního pořádku v jednotlivých kantonech. V případě, kdy je ohrožena bezpečnost Švýcarska, má spolek nejen právo, ale i povinnost intervenovat, a to i v případě, že kantonální vláda není s to o pomoc požádat. Jinak má spolek pouze možnost intervence. Také tu lze ve stanoveném případě využít i bez požádání kantonální vládou.

Pro kompetence spolku v hospodářské a kulturní sféře je charakteristické, že spolku je svěřována především zákonodárná působnost a působnost, jejímž obsahem je fakticky určování pravidel pro výkon určité činnosti. Kompetence v oblasti výkonné přísluší i v těchto případech nejčastěji kantonům. Kompetence spolku týkajících se výkonu státní správy jsou obvykle v ústavě formulovány konkrétně, nikoliv pouze oborem, v němž náleží spolku kompetence. Nejde přitom pochopitelně o řízení určitého oboru nebo hospodářských institucí v něm působících, nýbrž o specificky určený výkon funkcí státní správy. Stanovení kompetencí svazu v některých oblastech je tak podrobné, že zde může být podán jen určitý zobecňující přehled.

Jak spolku, tak kantonům, je svěřeno do kompetence případné omezení vlastnictví ve veřejném zájmu. Jak spolku, tak kantonům přísluší kompetence při omezení vlastnictví v rámci ústavní dělby příslušných věcných kompetencí. Spolku přísluší zákonodárství ve věcech zásad pro využití půdy a prostorového plánování. Spolek také podporuje a koordinuje opatření kantonů v tomto směru. Spolek má právo provádět v ústavně stanovených případech veřejné práce na náklady společenství.

Často se kompetence spolku týkají podpory určité činnosti (např. ve vztahu k výrobě obilí a zásobování obilím) nebo vrchní dozor (např. nad vodní policií). Spolek má v ústavou určených věcech zejména zákonodárnou kompetenci např. v oblasti vodního hospodářství, přitom výkon spolkových předpisů náleží kantonům, nestanoví-li zákon něco jiného. Ochrana

přírody a krajiny je zásadně věcí kantonů. Ústava určuje případy, kdy je dána kompetence spolku odchylně od tohoto pravidla. To se týká v ústavě uvedených otázek ochrany a využití vodních zdrojů (zásady zákonodárství), zákonodárství v oblasti atomové energie. Také vydávání zákonů o ochraně zvířat je věcí spolku. Ve všech uvedených oblastech stanoví ústava také konkrétně kompetenci spolku při vydávání dalších předpisů. (Např. předpisy o ochraně před nebezpečím ionizujícího záření.) Výkon spolkových předpisů ve sféře životního prostředí náleží zpravidla kantonům. Spolek vydává předpisy o ochraně člověka a jeho přírodního prostředí proti škodlivým a obtížným vlivům. Spolek vydává zákonná ustanovení o výkonu lovu a rybolovu a o ochraně užitečného ptactva.

Velmi podrobně upravuje ústava kompetence spolku v oblasti obchodu, živností a celnictví. V rámci ústavou stanovených zásad náleží spolku zákonodárství v oblasti celnictví. Celní výnosy cel tvoří příjem spolku.

Obchodní a živnostenská svoboda je zásadně zaručena na celém území společenství. V rámci svých ústavních kompetencí přijímá spolek opatření ke zvětšení blahobytu národa a k hospodářskému zajištění občanů. Při zachování všeobecných zájmů švýcarského hospodářství může spolek vydávat předpisy o ochraně obchodu a živností a opatření k podpoře jednotlivých hospodářských odvětví nebo povolání. Pokud to vyžadují společné zájmy, může spolek vydávat další ústavní předpisy k regulaci obchodu a živností v ústavně uvedených otázkách. Spolek vydává při zachování všeobecných zájmů švýcarského hospodářství a svobody obchodu a živností opatření k ochraně spotřebitelů. Přímo ústava stanoví, že organizace spotřebitelů mají v okruhu svazového zákonodárství po nekalé soutěži stejná práva jako hospodářské svazy. Do kompetence spolku náleží rovněž protikartelové zákonodárství. Velmi podrobně je upravena kompetence spolku ve věcech výroby alkoholu a obchodu s ním. Výroba a prodej střelných zbraní náleží výlučně spolku. Výroba, prodej a nákup zbraní, munice, střeliva a jiného válečného materiálu vyžaduje povolení spolku. Rovněž vývoz a dovoz zbrojních prostředků se může dít jen s povolením spolku; spolek může vázat na takové povolení také průvoz. V souladu s funkcí státu v ekonomice ústava žádá jiná ustanovení o dělbě kompetence v oblasti průmyslové výroby neobsahuje (nehledí-li se k daním, pracovním a sociálním otázkám apod.).

Zákonodárství o výstavbě a provozu železnic je věcí spolku. Zákonodárství o potrubních zařízeních k dopravě tekutých nebo plyných paliv nebo pohonných látek je věcí spolku. Spolkové zákonodárství upravuje založení a využití sítě národních silnic. Kantony staví a udržují národní silnice podle nařízení a pod vrchním dozorem spolku. Spolek zde může kantonu náležitější úkoly převzít, pokud kanton o to požádá nebo pokud je to nezbytné v zájmu díla. Náklady na zřízení, provoz a udržování národních silnic se dělí mezi spolek a kantony. Spolek má povinnost využívat poloviny čistého výnosu cla na pohonné látky a celý výnos celních poplatků z pohonných látek na úkoly spojené se silniční dopravou uvedené v ústavě. Spolek vykonává vrchní dozor nad silnicemi a mosty, jejichž udržování je v zájmu společenství. Spolek je oprávněn vydávat předpisy o automobilech a jízdních kolech. Kantonům zůstává právo vyloučit nebo omezit automobilovou dopravu a dopravu jízdními koly. Spolek však může určité, pro obecnou průjezdnou dopravu nezbytné silnice v plném nebo omezeném rozsahu prohlásit za otevřené. Využití silnic ve službě spolku zůstává vyhrazeno.

Zákonodárství o letecké dopravě je věcí spolku. Spolek stanoví zásady pro použití pěších a turistických cest. Zakládání a udržování pěších a turistických cest je věcí kantonů. Spolek může tyto činnosti podporovat a koordinovat. Při plnění svých úkolů bere spolek ohled na síť pěších a turistických cest a nahrazuje cesty, které musel zrušit. Spolek a kantony spolupracují v uvedených věcech se soukromými organizacemi.

Záležitosti pošt a telegrafů jsou v celém rozsahu společenství věcí spolku.

Spolek je oprávněn přijímat předpisy o bankovníctví. Tyto předpisy mají brát v úvahu zvláštní úkoly a postavení kantonálních bank.

Mincovní záležitosti náleží vesměs do kompetence spolku. Právo k vydávání bankovek náleží výlučně spolku. Emisní banka má mj. provádět úvěrovou a měnovou politiku sloužící zájmům celé země, a to v rámci daném spolkovým zákonodárstvím. Spolkové zákonodárství reguluje podrobněji otázky emisní činnosti.

Ústava velmi podrobně stanoví, jaké daně může vybírat spolek, přičemž jejich bližší úpravu svěřuje spolkovému zákonodárství. Kromě toho ústava stanoví, jaké další výnosy jsou spolku k dispozici při plnění jeho úkolů. Spolek pečuje ve spolupráci s kantony o harmonizaci přímých

daní spolku, kantonů a obcí. Za tím účelem stanoví spolkové zákonodárství zásady pro zákonodárství kantonů a obcí o daňové povinnosti, předně, předmět a vyměření daně, procesní právo a daňové trestní právo a dohlíží na dodržení daňové povinnosti. Věcí kantonů zůstává zvláště určení daňového tarifu, daňové sazby a daně prosté části. U zásadního zákonodárství pro přímé daně kantonů a obcí jakož i u zákonodárství o přímých spolkových daních má spolek brát zřetel na snahu kantonů o harmonizaci daní. Kantony spolupůsobí při přípravě spolkového zákona.

Spolek vytváří předpoklady pro vyrovnaný konjunkturální rozvoj, zvláště pro zabránění nezaměstnanosti a drahotě a boji s nimi. Spolek spolupracuje s kantony v této věci. Spolek bere ohled na různý hospodářský vývoj jednotlivých oblastí země. Spolek provádí opatření v oblasti peněžnictví a úvěrování, veřejných financí a vnějších hospodářských styků. Přitom může spolek v rámci blíže stanovenému ústavou zasáhnout do obchodní a živnostenské svobody.

Rozsáhlé kompetence má spolek v oblasti sociálního zabezpečení. Spolek zákonem upravuje nemocenské a úrazové pojištění, přičemž bere zřetel k existujícím nemocenským pokladnám. Spolek je oprávněn vydávat předpisy o ochraně zaměstnanců, o vztahu mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, o společných opatřeních zaměstnavatelských a zaměstnaneckých vztahů k podpoře pracovního míru, o náhradě mzdy a služebních požitků během vojenské služby, o zprostředkování práce, o profesním vzdělávání v průmyslu, živnostech, obchodě, zemědělství a domácí službě. Spolek činí opatření pro dostačující péči ve stáří, osamělosti a při invaliditě. Tato opatření spočívají ve federálním pojištění, profesionální péči a svépomoci. Spolek zřizuje zákony povinné pojištění ve stáří, osamělosti a invaliditě pro celé obyvatelstvo. Provádění pojištění se děje za spolupůsobení kantonů. Spolek vydává zákony usnadňující pracovní uplatnění starších občanů, osamělých a invalidů. Spolek podporuje ve spolupráci s kantony svépomoc, zvláště opatřeními daňové a majetkové politiky. Spolek podporuje včleňování invalidů do společnosti a úsilí ve prospěch starších občanů, osamělých a invalidů. Na tyto účely může použít prostředky z federálního pojištění. Ústava stanoví také pro kantony určité povinnosti ve vztahu k federálnímu pojištění, pokud jde o osvobození od daňové povinnosti, resp. její snížení. Ústava ukládá spolku přihlížet při výkonu jemu příslušejících

oprávnění a v rámci ústavy k potřebám rodiny. V této souvislosti svěřuje spolku zákonodárství v oblasti rodinných vyrovnávacích pokladen. Spolek podporuje také úsilí kantonů o založení nových pokladen.

Spolek zřizuje zákonem také pojištění v mateřství. Výkon v této oblasti se děje za spolupůsobení kantonů.

Spolek činí opatření k podpoře, zvláště také ke zlevnění bytové výstavby, jakož i nabytí vlastnictví bytů a domů. Spolkové zákonodárství určuje, za jakých podmínek se poskytuje pomoc spolku. Ústava blíže rozvádí kompetence spolku, kterých může k tomuto účelu využít. Kantony mají být slyšeny před vydáním prováděcích zákonů. Do kompetence spolku náleží také regulace ochrany nájemníků. Rovněž zde ústava blíže rozvádí prostředky, kterých k tomu spolek může použít.

Do kompetence spolku také náleží zákonodárství upravující pojištění v nezaměstnanosti. Spolek vydává předpisy o péči o nezaměstnané. Kantony spolupůsobí při vydávání a výkonu předpisů.

Spolek má i řadu kompetencí v oblasti školství, vědy a kultury. Spolek je oprávněn budovat univerzity a jiné vyšší vyučovací ústavy a nebo podporovat jejich založení. Spolek může použít nezbytná opatření proti kantonům neplnícím své povinnosti týkající se zajištění základního školního vyučování, jež je povinné a bezplatné.

Do kompetence spolku náleží také podporovat vlastní filmovou produkci a úsilí o filmovou kulturu, upravovat dovoz filmů, půjčování filmů; v nutném případě může přitom spolek zasáhnout do obchodní a živnostenské svobody, pokud to opravňují všeobecně kulturní nebo státně politické zájmy. Kantony se vyjadřují k prováděním zákonů.

Spolek může poskytnout kantonům příspěvek na jejich náklady spojené se stipendii a jinými formami vzdělání. Formu pomoci určuje spolkový zákon nebo jiný všeobecný závazný právní předpis. Kantony se mohou předem vyjádřit. Spolek je oprávněn vydávat předpisy o tělesném cvičení a sportu mládeže. Může zákonem zavést vyučování tělesného cvičení a sportu na školách. Výkon spolkových předpisů ve školách je věcí kantonů. Spolek podporuje tělesné cvičení a sport dospělých. Spolek podporuje tělocvičné a sportovní školy. Kantony se vyjadřují

k prováděcím zákonům.

Spolek podporuje vědecký výzkum. Spolek může zřizovat vědecká pracoviště a přebírat zcela nebo částečně již existující.

Ustavení měř a vah je věcí spolku. Provádění příslušných zákonů náleží kantonům za dozoru spolku.

Mezi základní kompetence spolku patří jeho kompetence v oblasti občanských práv. Státní občanství upravuje v základě přímo ústava. Rozhodující úloha zde připadá kantonům. Každý občan kantonu je švýcarským občanem. Kantonální zákony o usazení a hlasovacím právu usazených v obcích podléhají schválení Spolkové rady.

Spolek upravuje nabývání a ztrátu občanských práv na základě původu, sňatku a adopce, jakož i ztrátu švýcarských občanských práv a znovunabytí občanství. Vzhledem k tomu, že postavení švýcarského občana se může nabýt také přijetím občanství v jednom kantonu a v jedné oci, stanoví spolek minimální předpisy pro takové přijetí. Spolek je oprávněn podporovat vztahy zahraničních Švýcarů mezi sebou a k vlasti a instituce sloužící tomuto cíli. Spolek může také upravit některá další práva zahraničních Švýcarů, kantony se k takové úpravě vyjadřují. Spolkové právo reguluje také některé další vztahy spojené s usazením, resp. domovským právem.

Kompetence spolku v oblasti právní úpravy občanských práv se realizuje především ústavní úpravou samotnou. Dále bude podán stručný přehled kompetencí spolku vydávat zákony v této sféře. Spolkové zákonodárství stanoví bližší předpisy o občanském stavu. Právo na manželství stojí pod ochranou spolku. Spolku náleží zákonodárství ve věci způsobilosti právních konů a v ústavě uvedených věcech občanského práva. Spolek je oprávněn k zákonodárství také v ostatních oblastech občanského práva. Spolek má zákonodárskou kompetenci v oblasti trestního práva. S výhradou některých oprávnění spolku uvedených v ústavě je soudní, řízení, organizace soudů a justice záležitostí kompetence kantonů.

Spolkové zákonodárství stanoví hranice v jejichž rámci může být švýcarský občan prohlášen za zbaveného svých politických práv. Spolkové zákonodárství upravuje záležitosti spojené s vydáním obžalovaného z jednoho kantonu do jiného. Předmětem spolkového

zákonodárství je také zprostředkování občanských práv pro bezdomovce a opatření k zabránění vzniku nových bezdomovců. Předmětem spolkového zákonodárství je rovněž boj proti některým nemocem lidí a zvířat, zejména infekčním. Do kompetence spolku patří také zákonná úprava ve věcech pohybu potravin a pochutin atd. Spolku náleží zákonodárství o příjezdu a výjezdu, pobytu a usazení cizinců. Rozhodnutí o pobytu a usazení se děje v souladu se spolkovým právem v kantonech. Spolek však má konečné právo rozhodnutí v otázkách uvedených v ústavě. Spolku přísluší právo vypovědět ze švýcarské oblasti cizince, který je nebezpečný vnitřní nebo vnější bezpečnosti Švýcarska.

Spolková republika Německo

Základní kompetenční dělba je v Německu stejně jako v ostatních federacích poměrně obsáhle upravena především ve federální ústavě samé. Proto předmětem kompetence spolku je především základní úprava lidských a občanských práv a práva postavení a poměrů spolkových orgánů. Tyto otázky proto nebudou v dalším výkladu blíže rozváděny. Také vlastní úprava vztahů mezi spolkem a zeměmi, rozhodující pro určení kompetence o jejich otázkách, je v Německu poměrně přehledná. Silně se v ní uplatňuje rys tzv. kooperativního federalismu; v řadě otázek totiž předpokládá součinnost spolku a zemí. Dělbu zákonodárné kompetence upravuje německá ústava (základní zákon) samostatně, pokud jde o kompetence ve výkonné sféře, vychází ze zásady, že výkon náleží zemím, pokud v základním zákoně samém není stanoveno něco jiného. Základní zákon výslovně vychází z principu přednosti spolkového práva ("spolkové právo ruší zemské právo").^{1/}

V zákonodárné sféře rozeznává základní zákon tři okruhy: výlučné zákonodárství spolku, konkurující zákonodárství a výlučné zákonodárství zemí (nepřímo). Do zákonodárné kompetence zemí náleží vše, co není základním zákonem svěřeno do zákonodárné kompetence spolku, což může ovšem být i ve formě konkurujícího zákonodárství.

Pokud jde o výlučné zákonodárství spolku, platí princip, že v této sféře mohou země vydat vlastní zákon jen tehdy, a v té míře, v jaké je k tomu výslovně zmocňuje spolkový zákon. V oblasti konkurujícího zákonodárství mají země právo vydávat vlastní zákony tak dlouho dokud

spolek nevyužil své vlastní zákonodárné kompetence. Není tedy v této sféře třeba žádného zmocnění spolkovým zákonem. Spolek může v rámci konkurujícího zákonodárství uplatnit svou kompetenci, pokud jde o některý z následujících případů:

- a) záležitost nemůže být účinně regulována zákonodárstvím jednotlivé země;
- b) úprava záležitosti zemským zákonem některé země by mohla zkrátit zájmy jiných zemí nebo celku;
- c) úprava spolkovým zákonodárstvím vyžaduje zachování právní nebo hospodářské jednoty, zvláště zachování jednoty životních podmínek.

To, zda nastaly uvedené podmínky využití konkurujícího zákonodárství, posuzuje ovšem spolek sám.

Do výlučného zákonodárství spolku náleží:

- a) zahraniční záležitosti a obrana včetně ochrany civilního obyvatelstva;
- b) státní příslušnost ve spolku;
- c) volnost stěhování, pasové otázky, přistěhování a vystěhování a vydávání;
- d) měnové, peněžní a mincovní otázky, míry a váhy, jakož i určování času;
- e) jednota celní a obchodní oblasti, obchodní a námořní smlouvy, volnost pohybu zboží a pohyb zboží a platební styk se zahraničím včetně celní a hraniční ochrany;
- f) spolkové železnice a letecká doprava;
- g) pošty a telekomunikace;
- h) právní poměry osob jsoucích ve službě spolku a bezprostředně spolkových kooperací veřejného práva;
- ch) živnostenská právní ochrana, autorské právo a nakladatelské právo;
- i) spolupráce spolku a zemí v kriminální policii, k ochraně svobodného demokratického řádu, existence a bezpečnosti zemí i spolku nebo země (ochrana ústavy) a k ochraně proti úsilí ve spolkové oblasti, které by použitím síly nebo na to zaměřeným přípravným jednáním poškozovaly důležité zahraniční vztahy SRN, do této skupiny patří i zřízení spolkového kriminálního policejního úřadu a mezinárodní boj se zločinností;
- j) statistika pro spolkové účely.

Oblast konkurujícího zákonodárství je mnohem širší. Z důvodu přehlednosti bude rozdělen předmět konkurujícího zákonodárství do dvou skupin. Do první skupiny budou zařazeny justice a politická sféra, do druhé především konkurující zákonodárství v oblasti ekonomiky. V první skupině náleží do konkurujícího zákonodárství:

a) občanské právo, trestní právo a výkon trestu, ústavní soudnictví, soudní řízení, právní zastupitelství, notářství a právní poradenství;

b) otázky osobního stavu;

c) spolčovací a shromažďovací právo;

d) právo pobytu, právo usazení cizinců;

e) právní úprava věcí zbraní a střeliva;

f) ochrana německého kulturního majetku před zavlečením do ciziny;

g) záležitosti uprchlíků;

h) veřejná péče;

ch) státní příslušnost v zemích;

i) válečné škody a reparace;

j) zabezpečení válkou poškozených a pozůstalých a péče o bývalé válečné zajatce;

k) válečné hroby a hroby jiných obětí války a oběti panství násilí;

V hospodářské sféře náleží do konkurujícího zákonodárství:

a) hospodářské právo, resp. právo v hospodářství;

b) výroba a využití jaderné energie k mírovým účelům, zřizování a provoz zařízení, sloužících tomuto účelu, ochrana proti nebezpečí vznikajícím při uvolnění jaderné energie nebo ionizujícímu záření, odstranění radioaktivních látek;

c) pracovní právo, ochrana práce a zprostředkování práce, sociální pojištění včetně pojištění pro případ nezaměstnanosti;

d) úprava pomoci při vzdělávání a podpora vědeckého výzkumu;

e) právo vyvlastnění, pokud přichází v úvahu ve vztahu k okruhu věcí upravených v rámci výlučného zákonodárství spolku nebo konkurujícího zákonodárství;

f) převedení pozemků a půdy, přírodních zdrojů a výrobních prostředků do společného

vlastnictví nebo na jiné formy společného hospodaření;

g) zabránění zneužití hospodářského postavení;

h) podpora zemědělské a lesní výroby, zajištění výživy, vývoz a dovoz zemědělských a lesních výrobků, námořní a pobřežní rybolov a ochrana pobřeží;

ch) nakládání s pozemky, pozemkové právo a záležitosti zemědělského nájmu, záležitosti bydlení, záležitosti sídel;

i) opatření proti obecně nebezpečným a přenosným nemocem lidí a zvířat, přípuštění k výkonu lékařského a jiného léčebného povolání a v léčebné živnosti, nakládání s léky, léčebnými a omamnými prostředky a jedy;

j) hospodářské zajištění nemocnic a úprava sazeb za nemocniční péči;

k) ochrana při nakládání s potravinami a pochutinami, spotřebními předměty, krmivly, zemědělským a lesnickým osivem, rostlinami, ochrana rostlin proti nemocem a škůdcům a ochrana zvířat;

l) námořní a pobřežní plavba, námořní značky, vnitrozemská lodní plavba, povětrnostní služba, námořní cesty a obecné dopravě sloužící vnitrozemské vodní cesty;

m) silniční doprava, automobilismus, stavba a údržba zemských silnic pro dálkovou dopravu, jakož i vybírání a rozdělení poplatků za užívání veřejných silnic vozidly;

n) kolejové dráhy, které nejsou spolkovými železnicemi, s výjimkou horských drah;

o) odstraňování odpadů, zachování čistoty ovzduší a boj s hlukem.

Konkurující zákonodárství se vztahuje také na mzdu a zaopatření osob příslušných k veřejné službě, které jsou ve veřejnoprávním služebním vztahu, pokud nenáleží do výlučného zákonodárství spolku, a na mzdu a zaopatření zemských soudců.

V některých záležitostech může spolek vydávat pouze rámcové předpisy, a to za stejných předpokladů jaké jsou potřebné u konkurujícího zákonodárství. Jde o právní poměry osob, působících ve veřejné službě zemí, obcí a jiných korporací veřejného práva, pokud se na ně nevztahuje konkurující zákonodárství, všeobecné zásady vysokého školství, obecné právní poměry tisku a filmu, lovectví, ochrana přírody a péče o krajinu, rozdělování půdy, prostorové uspořádání, vodní hospodářství, záležitosti ohlašování a průkazů.

Základní zákon klade určité požadavky i na zemské ústavy; zejména musí ústavní řízení země odpovídat zásadám republikánského, demokratického a sociálního právního státu. Požadovány jsou rovněž všeobecné, přímé a rovné volby s tajným hlasováním do volených orgánů. Obdobně základní požadavky na míru uplatnění obecní samosprávy stanoví přímo základní zákon.

Zvláštní ustanovení základního zákona se týká politických stran, kde zákonná úprava jejich postavení náleží do zákonodárné kompetence spolku.

Prostor poskytovaný základním zákonem pro kompetenci zemí v oblasti výkonné je podstatně širší než je tomu u moci zákonodárné. Vychází se totiž z toho, že země vykonávají spolkové zákony jako vlastní záležitost, pokud základní zákon nestanoví něco jiného. S výhradou obecních správních předpisů mohou země v těch věcech, kde vykonávají spolkové zákony jako vlastní záležitost, upravovat také zřizování úřadů a správní řízení. Spolková vláda vykonává dozor nad tím, zda země provádějí spolkové zákony v souladu s platným právem. Za tím účelem může vysílat zmocněnce do nejvyšších zemských úřadů a za podmínek stanovených spolkovým zákonem také do podřízených úřadů. Spolková vláda může být spolkovým zákonem zmocněna k tomu, aby mohla pro zvláštní případy dávat instrukce. Tyto instrukce jsou, s výjimkou naléhavých případů, dávány jen nejvyšším zemským úřadům.

Pokud nejsou nedostatky zjištěné spolkovou vládou při provádění spolkových zákonů zeměmi odstraněny, usnáší se na návrh spolkové vlády nebo země Spolková rada, zda země porušila právo. Usnesení Spolkové rady může být napadeno u spolkového ústavního soudu.

Kromě výkonu spolkových zákonů zeměmi jako vlastní záležitosti zemí mohou být spolkové zákony vykonávány zeměmi i z příkázání spolku, příp. mohou být vykonávány přímo spolkem. Zásadní rozdíl při výkonu spolkových zákonů zeměmi z příkázání spolku od výkonu spolkových zákonů zeměmi jako jejich vlastní záležitosti spočívá v tom, že při výkonu spolkových zákonů z příkázání spolku podléhají zemské úřady instrukcím nejvyšších spolkových úřadů. Vydávání těchto instrukcí není vázáno na žádné zmocnění ve spolkovém zákonu. I v případě výkonu spolkových zákonů z příkázání spolku pokud jsou instrukce nižších vyšším zemským úřadům, s výjimkou naléhavých případů, dávány prostřednictvím nejvyšších

zemských úřadů. Spolkový dozor se při výkonu spolkových zákonů s příkázání spolku zaměřuje nejen na zákon, ale také na účelnost výkonu.

Pokud spolek vykonává spolkové zákony vlastní spolkovou správou nebo bezprostředně spolkovými korporacemi nebo zařízeními veřejného práva, vydává spolková vláda, nestanoví-li zákon jinak, obecné správní předpisy a zřizuje úřady. Do vlastní spolkové správy náleží zahraniční služba, spolkové ozbrojené síly, spolková finanční správa, obchodní loďstvo, letecká doprava, spolkové železnice, spolková pošta a v základním zákonem určeném rozsahu také spolkové silnice a spolkové vodní cesty a plavba.

Za bezprostředně spolkové korporace veřejného práva se pokládají nositelé sociálního pojištění, jejichž obvod příslušnosti přesahuje oblast jedné země.

Spolek zřizuje také měnovou a cedulovou banku jako spolkovou banku.

Spolkový zákon může u spolkových silnic, spolkových vodních cest a letecké dopravy stanovit také výkon správy zeměmi z příkázání spolku. Spolek ovšem zůstává vlastníkem spolkových silnic i spolkových vodních cest.

Určitá součinnost mezi spolkem a zeměmi se projevuje i v otázkách náležejících jinak do výlučného spolkového zákonodárství i vlastní spolkové správy. Pokud jde o zahraniční styky, má být před uzavřením smlouvy týkající se zvláštních vztahů některé země dána zemi možnost se včas vyjádřit. Ve věcech, kde náleží zemím zákonodárná kompetence, mohou se souhlasem spolkové vlády země samy uzavírat smlouvy se zahraničními státy, ačkoli jinak jsou vztahy se zahraničními státy jednoznačně věcí spolku. Uvedená dělba kompetence mezi spolkem a zeměmi ve výkonné sféře je do jisté míry ovlivněna i tím, že spolek může zřídit samostatné nejvyšší spolkové úřady a nové bezprostředně spolkové korporace a zařízení veřejného práva tam, kde jde o věc náležející do zákonodárné kompetence spolku. Musí tak ovšem stanovit spolkový zákon. V případě nových úkolů spolku v oblasti náležejících do jeho zákonodárné kompetence, může, je-li tu naléhavá potřeba a za podmínek uvedených v základním zákoně, spolek zřídit i vlastní úřady na středním a nižším stupni.

Teorie kooperativního federalismu, předpokládající zejména také součinnost spolku a zemí při plnění jejich funkcí vyplývajících z ústavně zakotvené kompetenční dělby, je výrazně

vyjádřena v institutu úkolů společenství. U tzv. úkolů společenství stejně působí země v oblastech stanovených základním zákonem při plnění úkolů zemí. Předpokladem je význam úkolů pro spolek jako celek a to, že spolupůsobení spolku ke zlepšení životních podmínek je požadováno. Základní zákon stanoví jako úkoly společenství výstavbu vysokých škol včetně vysokoškolských klinik, zlepšování regionálních hospodářských struktur a zlepšování agrární struktury a ochrany pobřeží. Úkoly společenství blíže určuje spolkový zákon. Postup při plnění úkolů společenství je upraven základním zákonem i dalšími zákony. V souladu se základním zákonem mohou spolek a země také uzavírat dohody o spolupůsobení či plánování vzdělání a při podpoře výzkumu.

Speciální problematiku, kterou tu lze nastínit jen v základních obrysech, představuje dělba kompetence mezi spolkem a zemí ve finanční oblasti. Základní koncepce finančních vztahů mezi zeměmi a spolkem spočívá v tom, že spolek a země nesou samostatně výdaje, vyplývající z plnění jejich úkolů. Základní zákon může ovšem stanovit odchylky. Pokud země jednají z příkázání spolku, nese příslušné výdaje spolek. Základní zákon upravuje také další případy, kdy spolek nese část nákladů spojených s výkonem zákonů. Spolek může poskytovat zemím finanční pomoc pro zvláště významné investice zemí a obcí, resp. svazků obcí, pokud tyto investice směřují k ochraně před porušením rovnováhy hospodářství v celostátním měřítku nebo k vyrovnání různé hospodářské síly v rámci spolku nebo k podpoře hospodářského růstu.

Ve finanční oblasti rovněž existují věci náležející i do výlučné zákonodárné kompetence spolku a do konkurujícího zákonodárství. Do výlučné kompetence spolku přísluší i zákonodárství o finančních monopolech a clech. Konkurující zákonodárství se týká ostatních daní, pokud příjmy z nich náleží zcela nebo zčásti spolku nebo pokud úpravou daně zemským zákonem by nemohly být zkráceny zájmy jiných zemí nebo spolku jako celku. Země mají právo vydávat zákony o místních spotřebních daních do té míry, a do té doby, do které je neupravuje spolkový zákon. Základní zákon podrobně upravuje, jaké daňové příjmy náleží spolku, včetně případných odchylek.

Zvláštní pozornost věnuje zákon finančnímu vyrovnání v rámci spolku. Předpoklady pro vyrovnávací nároky zemí k vyrovnání oprávněných a pro vyrovnávací závazky zemí povinných

poskytnout prostředky k vyrovnání, jakož i pravidla pro výši vyrovnávacích nároků určuje zákon. Zákon má zajišťovat, aby různá finanční síla zemí byla přiměřeně vyrovnána; přitom se bere zřetel k finanční síle a finančním požadavkům obcí, resp. svazků obcí. Zákon může také určit, že spolek poskytne ze svých prostředků slabším zemím přiděly k doplňkovému krytí jejich finančních potřeb.

Dělbá kompetencí ve finanční správě vychází v zásadě z toho, že cla, finanční monopoly, spotřební daně upravené spolkovým zákonem a odvody v rámci evropských společenství spravují spolkové finanční úřady, zatímco ostatní daně spravují zemské finanční úřady. Výstavbu zemských finančních úřadů a jednotné vzdělání jejich úředníků však může stanovit spolkový zákon.

Ve vztahu k rozpočtu vychází základní zákon ze zásady, že spolek a země jsou ve svém rozpočtovém hospodaření samostatné a vzájemně nezávislé.

Závěrem lze uvést, že spolek má také určité zvláštní kompetence v mimořádných případech. Pokud země neplní spolkové povinnosti stanovené základním zákonem nebo jiným spolkovým zákonem, může spolková vláda se souhlasem Spolkové rady přijmout nezbytná opatření k tomu, aby země byla přidržena k plnění svých povinností spolkovým donucením. K provedení spolkového donucení může spolková vláda nebo její zmocněnec využít nařizovacího práva vůči všem zemím a jejich úřadům. Pokud jde o země, může země k ochraně před nebezpečím hrozícím existenci nebo svobodnému, demokratickému státnímu zřízení spolku nebo některé země požadovat policejní síly jiných zemí, jakož i síly a nařízení jiných správ a spolkové hraniční ochrany. Základní zákon upravuje kompetence spolkových orgánů v případě, kdy země se nemůže sama vyrovnat s hrozícím nebezpečím.